

EFES - SELÇUK Efesin Tarihçesi İzmir İli Selçuk İlçesi sınırları içindeki antik Efes kenti'nin ilk kuruluşu M.Ö. 6000 yıllarına, Neolitik Dönem olarak adlandırılan Cilalı Taş Devri'ne kadar inmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar ve kazılarda Efes çevresindeki höyükler (tarih öncesi tepe yerleşimleri) ve kalenin bulunduğu Ayasuluk Tepesi'nde Tunç çağları ve Hittitler'e ait yerleşimler saptanmıştır. Hititler Dönemi'nde kentin adı Apasas'tır. M.Ö. 1050 yıllarında Yunanistan'dan gelen göçmenlerin de yaşamaya başladığı liman kenti Efes, M.Ö. 560 yılında Artemis Tapınağı çevresine taşınmıştır. Bugün gezilen Efes ise, Büyük İskender'in generallerinden Lysimakhos tarafından M.Ö. 300 yıllarında kurulmuştur. Hellenistik ve Roma çağlarında en görkemli dönemlerini yaşayan Efes, Asya eyaletinin başkenti ve en büyük liman kenti olarak 200.000 kişilik nüfusa sahipti. Efes, Bizans Çağında tekrar yer değiştirmiş ve ilk kez kurulduğu Selçuk'taki Ayasuluk Tepesi'ne gelmiştir. 1330 yılında Türkler tarafından alınan ve Aydınoğulları'nın merkezi olan Ayasuluk, 16.Yüzyıl'dan itibaren giderek küçülmeye başlamış, 1923 yılında Cumhuriyetimizin kuruluşundan sonra Selçuk adını almış ve bugün 30.000 kişilik nüfusa sahip turistik bir yerdir. Efes Antik dünyanın en önemli merkezlerinden biri olan Efes, İ.Ö. 4.bine dek giden tarihi boyunca uygarlık, bilim, kültür ve sanat alanlarında her zaman önemli rol oynamıştır. Doğu ile Batı (Asya ve Avrupa) arasında başlıca kapı durumunda olan Efes önemli bir liman kenti idi. Bu konumu Efes'in çağının en önemli politik ve ticaret merkezi olarak gelişmesini ve Roma Devrinde Asya eyaletinin başkenti olmasını sağlamıştır. Ancak, Efes antik çağdaki önemini yalnızca büyük bir ticaret merkezi olarak gelişmesini ve başkent oluşuna borçlu değildir. Anadolu'nun eski anatanrıça (Kybele) geleneğine dayalı Artemis kültünün en büyük tapınağı da Efes'de yer alır. Bu tapınak dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilir. Efes tarihi boyunca birçok kez yer değiştirdiğinden kalıntıları geniş bir alana yayılır. Yaklaşık 8 km²lik bir alana yayılan bu kalıntılar içinde kazı-restorasyon ve düzenleme çalışmaları yapılmış, ziyarete açık olan bölümlerdir. 1- Ayasuluk Tepesi (İ.Ö. 3. bine tarihlenen en erken yerleşim ile Bizans Devrine ait, Hristiyanlık dünyası için büyük önem taşıyan St. Jean Kilisesi), 2- Artemision (İ.Ö. 9-4. yüzyıllara ait önemli bir dini merkez; dünyanın yedi harikasından biri olan Artemis Tapınağı) 3- Efes (Arkaik-Klasik-Hellenistik-Roma ve Bizans Devri yerleşimi), 4- Selçuk (Selçuklu, Osmanlı Dönemi yerleşimi ve bu yerleşimi barındıran, bugün önemli bir turizm merkezi olan modern kent), Antik Çağda önemli bir uygarlık merkezi olan Efes bugün de yılda ortalama 1,5 milyon kişinin ziyaret ettiği önemli bir turizm merkezidir. Efes'teki ilk arkeolojik kazılar British Museum adına J.T. Wood tarafından 1869 yılında başlamıştır. Wood'un ünlü Artemis Tapınağını bulmaya yönelik bu çalışmalarına 1904 yılından sonra D.G. Hogarth devam etmiştir. Bugün de çalışmalarını sürdüren Avusturyalıların Efes'teki kazıları ilk olarak 1895 yılında Otto Benndorf tarafından başlatılmıştır. Avusturya Arkeoloji Enstitüsü'nün 1. ve 2. Dünya Savaşları sırasında kesintiye uğrayan çalışmaları 1954 yılından sonra aralıksız devam etmiştir. Efes'te Avusturya Arkeoloji Enstitüsü'nün çalışmalarının yanı sıra 1954 yılından itibaren Efes Müzesi de T.C. Kültür Bakanlığı adına kazı, restorasyon ve düzenleme çalışmalarını sürdürmektedir. 100 yıldan fazla bir süredir devam eden bu çalışmalar ile bir yandan Efes tarihine ve Anadolu arkeolojisine yeni boyutlar kazandıran bilimsel sonuçlar elde edilmekte, diğer yandan kazılar sonucu açığa çıkarılan önemli yapı ve anıtlar restore edilerek ayağa kaldırmakta ve çevreleri ile birlikte düzenlenmektedir. Efes Müzesi tarafından son yıllarda yapılan kazılar: 1- Çukuriçi Höyüğü: Magnesia kapısının güneybatısında bulunmaktadır. Elde edilen buluntulara göre İ.Ö. 4. bine dek giden prehistorik yerleşim ortaya çıkarılmıştır. 2- Ayasuluk Tepesi Kazıları: Kalenin güneydoğu yamaçlarında sürdürülmektedir. Elde edilen

buluntular ışında İ.Ö. 3500 yıllarına inmektedir. Efes Müzesi T.C. Kültür Bakanlığı adına Efes'teki arkeolojik araştırmalardan, düzenleme, kontrol ve koruma çalışmalarından sorumlu olan Efes Müzesi, Efes ve yakın çevresinde bulunan Miken, Arkaik, Klasik, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı devirlerine ait önemli eserlerin yanı sıra kültürel faaliyetleri ve ziyaretçi kapasitesi ile de Türkiye'nin en önemli müzelerinden biridir. Efes'teki ilk arkeolojik kazılardan sonra 1929 yılında depo işlevinde kurulmuş, 1964 yılında yeni bölümün inşası ile genişleyen Efes Müzesi sonraki yıllarda sergi değişiklikleri ve yeni ekler ile sürekli gelişmiştir. Efes Müzesi'nin ağırlıklı olarak bir antik kentin eserlerini sergileyen müze olması nedeniyle kronolojik ve tipolojik bir sergileme yerine eserlerin buluntu yerlerine göre sergilenmeleri tercih edilmiştir. Buna göre salonlar Yamaç Evler ve Ev Buluntuları Salonu, Sikke ve Hazine Bölümü, Mezar Buluntuları Salonu, Efes Artemisi Salonu, İmparator Kültleri Salonu olarak düzenlenmiştir. Bu salonların yanı sıra müze iç ve orta bahçelerinde çeşitli mimari ve heykeltraşlık eserleri bahçe dekoru içinde ve uyumlu olarak sergilenmektedir. İki büyük Artemis heykeli, Eros başı, Yunuslu Eros heykeli, Sokrates başı, Efes Müzesi'nin dünyaca tanınmış ünlü eserlerinden bazılarıdır. Efes Müzesi koleksiyonlarında halen yaklaşık 50.000 eser bulunmaktadır. Bu sayı her yıl sürdürülen arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkarılan veya çevre halkının bağış yoluyla getirdiği eserler ile artmakta, müze koleksiyonları zenginleşmektedir. Bu eserlerin kısa süre içinde bilim dünyasının ve insanlığın hizmetine sunulması düşüncesiyle Efes Müzesi'nde "Yeni Buluntular Salonu" oluşturulmuştur. Ancak, bu salon her zaman yeterli gelmemekte, diğer salonlardaki sergilemelerin de yeni buluntular ışığında ve çağdaş müzecilik anlayışına uygun olarak yenilenmesi gerekmektedir. Bu anlayışa uygun olarak Yamaç Evler ve Ev Buluntuları Salonunda yapılan yeni düzenlemede buluntu gruplarını birarada sergileyerek konu bütünlüğü oluşturulması amaçlanmıştır. Salonda günlük yaşam konusu içinde her çağdaki insan için vazgeçilmez gereksinimler olan tıp ve kozmetik aletleri, takıları, ağırlıklar, aydınlanma araçları, müzik ve eğlence buluntuları ve dokuma araçlarından örnekler; ev kültü ve dekorasyonunda kullanılan heykelcikler, imparator ve tanrı heykelleri, büstleri ve mobilyalar sergilenmektedir. Salonun bir bölümünde Efes Yamaç Evler'den "Sokrates Odası" olarak bilinen bir oda fresk, mozaik ve çeşitli mobilyalardan oluşan dekoru içinde foto-mankenler ile düzenlenmiştir. Efes Müzesi'nin müze, Efes ve Selçuk içinde yeni düzenlemeler sonucu ziyarete açılan yeni bölümleri; 1- Arasta ve Hamam Bölümü: Müzenin orta bahçesine bitişik, müze ile bütünlük oluşturan bölümde eski Türk kasabalarında ticaret hayatı ve kaybolmaya yüz tutan çeşitli el sanatları canlı olarak sergilenmektedir. Tarıma bağlı yöresel yaşamda önemli yer tutan tahıl öğütme sistemi (değirmenler) gelişimi ve farklı tipleri ile; bakırcılık ve gözboncuğu yapımı; Türk çadırlarının sergilendiği bölüm içinde eski Türk yapısı ve 16. yüzyıla ait Osmanlı hamamı da restore edilerek sergi alanında değerlendirilmiştir. 2- Ayasuluk Kitaplığı: Efes Müzesi'nin arka sokağı içindeki eski bir Türk yapısı (14. yüzyıl) müze tarafından restore edilmiş ve semt halkının günlük gazete veya kitap okuyabileceği küçük bir kitaplık işlevi kazandırılmıştır. 3- Görme Engelliler Müzesi: Efes aşağı Agoradaki antik dükkânlardan biri restorasyonu yapılarak görme engellilerin gezebileceği bir müzeye dönüştürülmüştür. İki bölümden oluşan bu müzede kopya ve orijinal eserler sergilenmektedir. Kültür ve Eğitim Faaliyetleri Efes Müzesi olağan müzecilik faaliyetlerine paralel olarak ilçe halkına ve arkeoloji çevresine yönelik kültür ve eğitim faaliyetleri de düzenlenmektedir. Bu faaliyetler; Konferanslar: Ağırlıklı olarak Efes ve çevre arkeolojisi konularının tartışıldığı sürekli konferanslar düzenlenmektedir. Sergiler: Efes Müzesi içindeki sanat galerisinde resim heykel ve çeşitli el sanatlarından oluşan çağdaş sanat eserleri sürekli olarak sergilenmekte, bu şekilde antik ve çağdaş sanat eserleri arasında bağlantı sağlanmakta ve 21. yüzyıla aktarılabilecek bir çağdaş sanat eserleri koleksiyonu oluşturulmaktadır.

Seminerler: Efes Müzesi tarafından her yıl eski eserlerin korunması, özellikle çocukların Efes ve eski uygarlıklar konularında eğitime yönelik seminerler; zaman zaman Kültür Bakanlığı'na düzenlenen Türkiye müzelerindeki tüm müze uzmanları için eğitim kursları ve kazı sonuçları toplantıları düzenlenmektedir. Ayrıca Efes örenyerinde sürekli sergiler bulunmaktadır. • Kuretlar Caddesi'nde "Baharatçı Dükkanı" sergisi • Aşağı agorada "Antik Kentler Nasıl Kuruldu" sergisi bulunmaktadır. İsabey Camii 1375 yılında Aydınoğullarından İsa Bey tarafından Şamlı Mimar Ali'ye inşa ettirilmiş olan cami, Türk sanat tarihinde önemli bir yere sahiptir. St. Jean Kilisesi Bizans İmparatoru Büyük Iustinianus tarafından inşa ettirilmiştir. Dönemin en büyük yapılarından bir olan, altı kubbeli kilisenin merkezi kısmında, altta, Hz. İsa'nın en sevdiği havarisi St. Jean'ın mezarı bulunmuştur. Kuzeyinde hazine binası ve vaftizhane vardır. Kale Ziyarete kapalı olan kale içinde cam ve su sarnıçları vardır. Artemis Tapınağı Dünyanın yedi harikasından biridir. Antik dünyanın mermerden inşa edilmiş ilk tapınağıdır. Büyüklüğü, 105 x 50 m. ve ön cephesi diğer Artemis (Ana Tanrıça) tapınakları gibi batıya dönüktür. Yedi Uyuyanlar Bizans Döneminde mezar kilisesi haline getirilmiş olan bu yer, Geç Roma imparatorlarından Decius zamanında putperestlerin zulmünden kaçan yedi Hristiyan gencin Panayır Dağı eteklerinde sığındıkları mağaradır. Meryemana İsa'nın annesi Meryemana, İsa öldükten sonra St. Jean ile birlikte Efes'e gelmiş ve hayatının son yıllarını burada yaşamıştır. Magnesia Kapısı ve Doğu Gymnasionu Efesin çevresindeki sur duvarlarının doğu kapısıdır. Yanında bulunan gymnasion, Roma Çağının okuludur. Yukarı Agora ve Bazilika İmparator Augustus tarafından inşa ettirilmiş, resmi toplantıların ve borsa işlemlerinin yapıldığı yerdir. Odeion Zamanında üzeri kapalı olan yapıda Kent Meclisi toplantıları yapılmış ve konserler verilmiştir. 1.400 kişilik kapasiteye sahiptir. Prytaneion Kentin ölümsüzlüğünü simgeleyen kent ateşinin hiç durmadan yandığı yerdir. Salonun çevresinde tanrı ve imparator heykelleri sıralanmıştı. Müzedeki Artemis heykelleri burada bulunmuş ve daha sonra müzeye getirilmiştir. Yanındaki yapılar kentin resmi misafirlerine ayrılmıştı. Domitianus Meydanı Meydanın güneyinde, teras üzerinde İmparator Domitianus adına Efesliler tarafından yaptırılmış büyük bir tapınak ve altında Efes yazıtlar galerisi vardır. Doğuda Pollio Çeşmesi ve olasılıkla hastane yapısı, kuzeyinde cadde üzerinde Memnius Anıtı yer alır. Herakles Kapısı Roma Çağı sonlarında yaptırılmış olan bu kapı Kuretlar Caddesi'ni yaya yolu haline getirmiştir. Ön cephesinde Kuvvet Tanrısı Herakles kabartmaları dolayısıyla bu ismi almıştır. Traianus Çeşmesi Cadde üzerindeki iki katlı anıtlardan biridir. Ortada duran İmparator Traianus'un heykelinin ayağı altında görülen küre dünyayı simgeler. Yamaç Evler Teraslar üzerine inşa edilmiş olan çok katlı evlerde kentin zenginleri oturuyordu. Evlerin tabanlarında mozaikler, duvarlarında mermer kaplama ve freskler vardır. Hamam ve Umumi Tuvalet Romalıların en önemli sosyal yapılarından. Soğuk, ılık ve sıcak kısımlar vardır. Bizans Çağında tamir görmüştür. Ortasında havuz olan umumi tuvalet yapısı, aynı zamanda toplanma yeri olarak da kullanılmıştır. Hadrianus Tapınağı İmparator Hadrianus adına, anıt tapınak olarak inşa ettirilmiştir. Korinth düzenlidir ve frizlerinde Efes'in kuruluş efsanesi işlenmiştir. Oktogon Kleopatra'nın kız kardeşine ait anıtsal bir mezardır. Heroon Efes'in efsanevi kurucusu Androklos adına yaptırılmış bir çeşme yapısıdır. Ön kısmı Bizans Döneminde değiştirilmiştir. Celcus Kütüphanesi Hem kütüphane, hem de mezar anıtı görevini üstlenmiştir. Kitap ruloları, yapı içerisinde, duvarlardaki nişlerde saklanıyordu. Cephesi 1970-1980 yılları arasında restore edilmiştir. Agora Güney Kapısı Kütüphaneden önce, İmparator Augustus zamanında inşa edilmiştir. Mermer Cadde Kütüphane meydanından tiyatroya kadar uzanan caddedir. Agora 110 x 110 m. boyutlarında ortası açık, çevresi portikler ve dükkanlarla çevrilidir. Kentin ticari ve kültürel merkeziydi. Büyük Tiyatro 24.000 kişilik kapasiteyle antik dünyanın en büyük tiyatrosudur. Çok süslü ve üç katlı sahne binası tamamen yıkılmıştır. Oturma basamakları

üç bölümlüdür. Liman Caddesi Efes kentinin limana bağlantısını sağlıyordu. 600 m. uzunluktaki cadde üzerine kentin Hristiyanlık Döneminde anıtlar yapılmıştır. Tiyatro Gymnasionu Hem okul ve hem de hamam işlevine sahip büyük yapının avlu kısmı açıktadır. Burada tiyatroya ait mermer parçalar restorasyon amacıyla sıralanmıştır. Liman Hamamı Liman Caddesinin sonundaki büyük yapılar grubudur. Bir bölümü kazılmıştır. Meryem Kilisesi Hz. Meryem adına inşa edilmiş ilk kilisedir. Saray Yapısı, Stadyum Caddesi, Stadyum ve Gymnasion Otoparkın doğu kısmında yer alan Bizans sarayı ve caddenin bir bölümü restore edilmiştir. Stadyum, antik devirde sportif oyunların ve yarışmaların yapıldığı yerdir. Geç Roma Çağında gladyatör oyunları da yapılmıştır. Stadyumun yanındaki gymnasion ise hamam-okul kompleksidir.

www.kultur.gov.tr